

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Національний університет «Одеська юридична академія»
Кафедра цивільного, нотаріального та виконавчого процесу

НОВЕЛИ ЦИВІЛЬНОГО ПРОЦЕСУАЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА: СПРОЩЕНІ ПРОВАДЖЕННЯ

**Матеріали
науково-практичної конференції**

***5 травня 2025 року
м. Одеса***

За загальною редакцією
доктора юридичних наук, професора
Неллі Юріївни Голубевої

Одеса
«Юридична література»
2025

УДК 347.919.(477)(062)

H727

DOI: <https://doi.org/10.32837/11300.29744>

У збірці матеріалів науково-практичної конференції представлено тези доповідей науковців, що висвітлюють актуальні питання новел цивільного процесуального законодавства, зокрема інституту спрощеного провадження як ефективного механізму вирішення нескладних цивільних справ. У доповідях науковців обґрунтовано доцільність спрощеної процедури розгляду, що дозволяє забезпечити оперативність та економічність судового процесу. Особлива увага приділена критеріям віднесення справ до спрощеного провадження, правовим гарантіям учасників процесу, а також окреслено напрями подальшого вдосконалення законодавства з метою ефективного захисту прав, свобод та інтересів фізичних і юридичних осіб у межах цивільної юрисдикції.

Укладачі:

Н. Ю. Голубєва — доктор юридичних наук, професор, заслужений юрист України, завідувач кафедри цивільного, нотаріального та виконавчого процесу, професор кафедри цивільного права Національного університету «Одеська юридична академія», адвокат;

І. А. Яніцька — кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри цивільного, нотаріального та виконавчого процесу Національного університету «Одеська юридична академія»;

О. В. Сатановська — аспірант кафедри цивільного, нотаріального та виконавчого процесу Національного університету «Одеська юридична академія»

Друкуються за рішенням кафедри цивільного, нотаріального та виконавчого процесу НУ «Одеська юридична академія» (*протокол № 10 від 23.05.2025 р.*)

Парфьонов Георгій Володимирович Оптимізація повноважень державних та приватних виконавців в Україні	79
Петренко Наталія Дмитрівна Щодо процедури вирішення питання про накладення судового штрафу: «процес в процесі»	82
Пригуляк Валерій Миколайович Судова практика в роботі приватного виконавця	84
Русецька Оксана Олександрівна Деякі зміни цивільного процесуального законодавства щодо здійснення судового контролю за виконанням рішень	90
Татулич Ірина Юріївна Заочний розгляд справи як протидія зловживанню процесуальними правами учасниками справи	92
Колечко Дмитро Миколайович Виконання судового наказу в справах про стягнення аліментів на дитину	97
Панаїд Яна Ігорівна Суперечлива поведінка в конвенційній системі захисту цивільних прав: позиція ЄСПЛ	99
Федорчук Юлія Олександрівна Окремі аспекти вчинення виконавчих написів на кредитних договорах	101
Снітко Андрій Сергійович Принцип добросовісності та заборона зловживання процесуальними правами	104

Снітко Андрій Сергійович
*аспірант кафедри цивільного, нотаріального та виконавчого процесу
Національного університету «Одеська юридична академія»*

Науковий керівник
Бут Ілля Олександрович
*кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри цивільного,
нотаріального та виконавчого процесу Національного університету
«Одеська юридична академія»*

ПРИНЦИП ДОБРОСОВІСНОСТІ ТА ЗАБОРОНА ЗЛОВЖИВАННЯ ПРОЦЕСУАЛЬНИМИ ПРАВАМИ

Принцип добросовісності є загальноправовим принципом, що зобов'язує учасників правовідносин до сумлінної та чесної поведінки при здійсненні своїх суб'єктивних прав та виконанні обов'язків.

Цей принцип закріплено у статті 3 Цивільного кодексу України в якості однієї з основних засад цивільного законодавства. Крім того, відповідно до положень статті 509 Цивільного кодексу України добросовісність є засадою будь-якого зобов'язання. Отже, шляхом закріплення цього принципу в нормативно-правовому акті законодавцем визначені допустимі межі поведінки учасників цивільних правовідносин і кожен з них має усвідомлювати, що власними діями або бездіяльністю він може завдати шкоди інтересам інших осіб [1].

Знайшов своє місце принципу добросовісності у ст. 44 Цивільного процесуального кодексу України, яка встановлює, що учасники судового процесу та їхні представники повинні добросовісно користуватися процесуальними правами, зловживання процесуальними правами не допускається [2].

На думку деяких вчених, зокрема С. П. Погребняка, принцип добросовісності дозволяє мінімізувати недоліки абстрактної та формальної природи права, адже зобов'язує учасників правовідносин діяти не тільки відповідно до букви закону, алей відповідно до його духу, що наближує право до ідеалів справедливості, рівності й свободи. В якості складових принципу добросовісності вчений розрізняє такі елементи: 1) добросовісність під час реалізації прав та повноважень (а) неприпустимість зловживання правом; (б) заборона в обході закону (в) добросовісна помилка і 2) добросовісність при виконанні юридичних обов'язків [3].

Д. В. Черемнов розглядає добросовісність не тільки як презумпцію матеріального, а й презумпцію процесуального права. Згідно із такою презумпцією кожний учасник цивільного процесу розглядається як такий, що діє добросовісно, допоки не доведено інше. Такий підхід звільнює учасника процесу від доказування своєї процесуальної до-

бросовісності, і як наслідок, від необґрунтованого їх притягнення до процесуальної відповідальності. Вчений вказує на такі ознаки презумпції процесуальної добросовісності: 1) вона поширюється винятково на учасників процесу; 2) вона стосується не лише здійснення процесуальних прав, але і виконання процесуальних обов'язків; 3) презумпція застосовується у випадках, коли закон визначає правові наслідки недобросовісної поведінки, при цьому за інших обставин правового значення ця презумпція не має; 4) зловживання процесуальними правами є тією межею, яка відрізняє добросовісну поведінку учасників цивільного процесу від недобросовісної; 5) презумпція добросовісності може бути спростована й у випадку доведення недобросовісності суд наділений правом застосувати до особи, яка її допустила, передбачені законом негативні наслідки [4].

Складовими принципу добросовісності можна вважати:

- вимогу добросовісного виконання процесуальних обов'язків;
- заборону зловживання процесуальними правами;
- доктрину заборони суперечливої поведінки (*venire contra factum proprium*) або ж, як її ще називають, процесуальний естопель.

Зловживання правом як антипод принципу добросовісності — це свого роду спотворення права. У цьому випадку особа задля власної вигоди або з метою завдати шкоди третім особам, надає своїм діям видимість того, що вони відповідають вимогам закону, хоча насправді використовує свої права в цілях, які суперечать його призначенню.

Слід розрізняти зловживання матеріальними (цивільними) правами та зловживання процесуальними правами. При зловживанні матеріальним (цивільним) правом суд має відмовити в захисті такого права, тобто відмовити в задоволенні позову. Своєю чергою, в разі зловживання процесуальними правами суд наділений правом на власний розсуд залишити без розгляду або повернути скаргу, заяву, клопотання, що подана особою, яке зловживає правом, або застосувати до неї заходи процесуального примусу.

В Цивільному процесуальному кодексі України питанню заборони зловживання правами присвячена стаття 44, де міститься невичерпний перелік варіантів зловживань, що дає суду дискрецію в оцінці поведінки сторін судового процесу. Такий підхід можна вважати виправданим у зв'язку із неможливістю законодавчо описати усі можливі прояви зловживань. Так, в судовій практиці траплялися випадки, коли зловживанням визнавалася вибірковість в отриманні учасниками судового процесу процесуальних документів, умисне подання до суду квитанцій про сплату судового збору, які до цього були використані в іншій справі, і подальша несплата судового збору на вимогу суду, відмова від позову після того, як мирова угода була виконана, неодноразове подання до суду заяви про затвердження мирової

угоди під час перегляду ухвали про відмову у задоволенні такої заяви, і навіть використання учасниками процесу нецензурної лексики, образливих символів як в наданих до суду документах, так і при спілкуванні із суддями та іншими учасниками процесу. [5]

З огляду на вищезазначене, подальший розвиток принципу добросовісності в українському цивільному процесі доцільно розвивати шляхом уніфікації судової практики та застосування інформаційних технологій (наприклад, електронного моніторингу однотипних клопотань), спрямованих на своєчасне виявлення ризикових процесуальних дій. Такий підхід забезпечить баланс між свободою доступу до правосуддя та захистом від зловмисних форм процесуальних дій, що, в кінцевому підсумку, підвищить ефективність та довіру до судової системи.

Список використаних джерел

1. Цивільний процесуальний кодекс України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#top>;
2. Цивільний процесуальний кодекс України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15#top>;
3. Погребняк С. П. Основоположні принципи права (змістовна характеристика). Харків : Право, 2008. 240 с.;
4. Черемнов Д. В. Презумпція добросовісності учасників цивільного процесу. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2014. Вип. 4. Том 1. С. 174–178.
5. Сакара Н. Ю. Принцип добросовісності та зловживання процесуальними правами. Верховний Суд. URL: https://zakon-pro.ligazakon.net/document/Vss01013?utm_source=jurliga.ligazakon.net&utm_medium=news&utm_content=j103&_ga=2.27678588.1158087854.1745834881-1466918029.1744958109&land=UA&context=UA&an=199.